

Mrožekről nem megfeledkezni!

Kritika

A Szigligeti Társulat Mrožek *Tangó* című darabjának bemutatásával egy tavalyi adósságot törlesztett, hiszen egy bal-eset miatt csúszott az idénre a Harsányi Sulyom László rendezte előadás.

Sławomir Mrožek műveinek központi témaköre korunk személyiségválsága, az elidegenedés és önazonosság-vesztés. Groteszk vagy abszurd helyzeteket, modelleket állít színpadra, amelyekben a realitás is jelen van. A szereplők logikáját, a művészek teóriáit a köznapi élet törvényeivel szembesíti, a hatalom, a kegyetlenség, a morál és a nemiség összefüggéseire mutat rá. Alakjai szerepválsággal küzdenek, ki akarnak bújni a formulák és sztereotípiák korlátai közül, egyéniségük megtalálására és érvényesítésére törekszenek. Hősies gesztusaik, nagyratörő próbálkozásaik rendre komikus fel-sülésekre torkollnak, de a végkifejlet Mrožek csaknem minden művében komor.

A *Tangó* című dráma alapkonfliktusa a kulturális hagyomány és modernség szembenállása. Az író az értékrendszer félreállításának következményeit boncolgatja, és végül az értelmiség félreszorulására, térvésztesére, a hagyományos kultúra életképtelenségére esik éles reflektorfény.

Fotók: Szigligeti Színház

„A dráma alaphelyzetéből – abszurd vonásként – maga a drámaiság hiányzik; megakadt ugyanis a nemzedéki konfliktusok örökletes folyamata. A szülők – úgy vélik – annak idején végérvényesen szétzúzták a normarendszert, és nem hajlandók átállni a hagyományörző szerepkörre. Programjuk a teljes szabadosság (»azt csinálja mindenki, amihez kedve van«). Ennek következtében azonban a jelenkori ifjúság légüres térbe kerül. (...) Az új nemzedéknek ilyenformán két lehetősége marad: vagy újabb konvenciókat kell teremteni, vagy helyreállítani a régieket. Ez utóbbi út látszik előtte járhatónak, így tehát groteszk szereposztásként Artur lép fel a hagyomány harcosa-ként – a szülőkkel és nagyszülőkkel mint a korlátlan szabadság védelmezőivel szemben, és ezzel mégiscsak kibontakozik egy fonákjára fordult konfliktus” – írta a Tangóról P. Müller Péter színháztudós a múlt században.

A darab mit sem veszített aktualitásától, az értékek és értékrendek, a múlt, a jelen és jövő, a hagyomány és modernség kérdéskörei éppen úgy foglalkoztatják korunk értelmiségét, mint 1964-ben, amikor a *Tangót* írta – amúgy harmincnégy évesen – a szerző.

Mielőtt beültem az előadásra, színházat értő barátom arra kért, vonatkoztassak el mindentől, amikor a Szigligeti Társulat produkcióját nézem. Bizonyára az 1980-ban, Nagyváradon, Alexandru Colpacci rendezésében bemutatott *Tangóra* célzott, amelyről bátran merem állítani, hogy előkelő helyet foglalhat el a színháztörténetben.

Persze, ez nem jelenti azt, hogy 2017-ben is ugyanúgy kellene színpadra állítani a művet, hiszen mások a politikai viszonyok, más a társadalmi berendezkedés, másképpen viszonyulunk a szabad szerelemhez, a szabadsághoz, változott a polgári jelző értelmezése nemcsak 1980-hoz, de 1964-hez képest is. Ami nem változott, legalábbis a görögök óta biztos nem, az ember és az ő viszonya a hatalomhoz. Mrožek nem személyeket, hanem típusokat írt színpadra, helyzeteket modellezett, abszurd, groteszk helyzeteket.

A mostani nagyvárad *Tangó* ismertetőjében ez áll: „Végy egy háromgenerációs családot, amelyben a lecsúszott nagynéni és a jobb napokat látott nagybácsi naphosszat kártyáznak. Adj hozzá egy középkorú apát, aki idétlen kísérletezge-

téssel múlatja az időt. Spékeld meg az anyával, aki a házibaráttal flörtöl, sőt!

Amikor ezek már kellően főnek a levükben, fűszerezd meg a család ifjú trónkövetelőjével, aki nemcsak hogy nem vágyik ebben a trutyimóban úszkálni, de egészen más elképzelése van az egészséges táplálkozásról.

Ő véget vetne a mindent megengedő léhaságnak, és végre rend uralkodna az élet káoszán.

Nincs még kialakult receptje, de a magához ragadott szűrő- és vágóeszközökkel megpróbálja újravagdalni az összetevőket, hogy hagyományos fűszerekkel visszahozza a tradicionális ízeket.

Az ő konyhájának díszke kedvese szűzpecsenyéje, amit aranyos mártásban kíván szervírozni.

Hogy ebből mi sült ki? Hát biztos nem tragédia. Apja még időben figyelmezteti korunk (konyhaművészetének) alapigazságára: A tragédiák kora lejárt! Csak bohózat lehet a végeredmény!

Azzal azonban senki se számol, mi van, ha a lé(t) váratlanul odakozmál.”

Nem tisztelmelem Mrożek darabját, megtették ezt avatott irodalom- és színháztörténészek, kutatók, de annyit kénytelen vagyok megjegyezni, hogy a *Tangó* nem családi történet, és humora ellenére még kevésbé komédia. A halál ugyanis soha nem vicces. Az önkény sem. Még akkor sem, ha a „tragédiák kora lejárt”.

A két fenti idézetet tekintve, a kiindulópont volt hibás, vagy a rendező nem a megfelelő kulcsot használta Mrożek művéhez. A *Tangót*, ahogy a szerző többi darabját sem, nem lehet „reálisba játszani”, mert elvész a lényege: a jelenkor abszurditása és nem utolsósorban drámája. A szerző maga adja meg a kulcsot, a rendező idézi is: „Csak bohózat lehet a végeredmény.” A *Tangó* szereplői ugyanis clownok, ami nem mindig egyenlő a cirkuszi bohócokkal. Olyan clownok, amelyeket a politikai, társadalmi porondon látunk.

A rendező az abszurdot, a groteszket nem úszhatja meg azzal, hogy színpadra állítja a szöveget, és szépen betartja a szerzői utasításokat, mert abból nem lesz korszerű, a korunkat megmutató előadás.

Az első percekben boldogan szemléltem a teret. A stúdió közepén rendetlen szoba, a káosz közepén a család néhány tagja kártyázik. Egyik oldalon ravatalasztal, a másikon tükrös szekrény, ajtó. Remek, a darab szellemiségét megmutató díszlet, és ez a „rendbe rakott” szobára is vonatkozik. Mi nézők körbeüljük a „szobát”, azaz ott vagyunk. Mivel ismerem a darabot, tudtam, mi következik. Benne vagyunk ám nyakig – gondoltam, és előre örültem. Aztán csalódtam, de nagyon, hiszen gyakorlatilag azt láttam viszont a színházban, amit a kötetben olvastam.

A közel háromórás előadás két szünetet tartalmaz, valamelyikében akár el is mehettek volna; ami mégis ott tartott, az a színészi játék.

Hiteles alakítások abban a kulcsban, amelyet a rendező a kezükbe adott. Mi több, ők ráéreztek a szerepekben rejlő clownokra, és becsempészték alakításaikba annyit, amennyi ebből a rendezői elképzelésbe belefért.

Közlöm tisztelettel, hogy én mindentől elvonatkoztattam, de fájdalom, Mrożekről nem tudtam megfeledezni.

SIMON JUDIT

Nagyvárad Szigligeti Társulat
Sławomir Mrożek: *Tangó*
Fordította: Kerényi Grácia

Rendező: Harsányi Sulyom
László

Dramaturg: Zsigó Anna

Díszlet- és jelmeztervező:

Florina Bellinda Vasilatos

Koreográfus: Tótkés Imola

Eugenia, a nagymama: Fábíán
Enikő

Eugeniusz, a testvére: Dobos
Imre

Stomil, az apa: ifj. Kovács
Levente

Eleonora, az anya: Firtos Edit

Artúr, a fiú: Hunyadi István

Edek: Sebestyén Hunor

Ala, az unokahúg: Trabalka
Cecília